Nr 50.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juni 1945 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner.

I nedannämnda till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade motioner hava förslag framställts i fråga om förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena under nr 178 i första kammaren av herr *Wagnsson* jämte tjugufem av kammarens övriga ledamöter och den andra under nr 295 i andra kammaren av herr *Holmström* jämte fyrtio av kammarens övriga ledamöter, har hemställts, »att riksdagen beträffande alla dem, som åtnjuta pension enligt före den 1 juli 1939 gällande grunder i civila eller militära tjänstepensionsreglementen eller i tjänstepensionsreglementen för arbetare i statens tjänst, måtte besluta, att deras pensionsunderlag från och med den 1 juli 1945 må beräknas i förhållande till lönen å C-ort enligt bestämmelserna i närmast före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglementen med dyrtidstillägg och kristillägg enligt de grunder, som nu gälla för sådana f. d. befattningshavare, vilka avgått före sistnämnda datum».

I två likalydande motioner, väckta den ena under nr 179 i första kammaren av herr *Wagnsson* jämte femton av kammarens övriga ledamöter och den andra under nr 296 i andra kammaren av herr *Holmström* jämte trettiosex av kammarens övriga ledamöter, har hemställts, »att riksdagen beträffande alla de lärare vid folk- och småskolor, vilka åtnjuta pension från statens pensionsanstalt enligt före den 1 juli 1939 gällande grunder, måtte besluta, att deras pensionsunderlag från och med den 1 juli 1945 må beräknas i förhållande till lönen på C-ort enligt bestämmelserna i närmast före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglementen med dyrtidstillägg och kristillägg enligt de grunder, som nu gälla för lärare, vilka avgått efter sistnämnda datum».

I en inom andra kammaren under nr 294 väckt motion hemställer herr *Senander* jämte fyra av kammarens övriga ledamöter, »att riksdagen måtte besluta om en sådan höjning av pensionerna för de statstjänstemän, som avgått från sina befattningar före den 1 juli 1939, att dessa uppgå till samma belopp som gälla för de statspensionärer, som avgått efter nämnda tidpunkt».

I två likalydande motioner, väckta den ena under nr 264 i första kammaren av herrar *Löfgren* och *Leander* och den andra under nr 416 i andra kammaren av herr *Eriksson* i Stockholm jämte tre av kammarens övriga

ledamöter, hemställes, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning i syfte att reglera de från 1944 års riksdagsdebatt undantagna pensionstagargruppernas pensioner och att de pensionstagare, som efter en dylik reglering icke kunna komma i åtnjutande av förhöjda pensioner, måtte tillerkännas en mot 1944 års riksdagsbeslut svarande pensionsförbättring».

I en inom första kammaren under nr 57 väckt motion hemställa herr *Petersson, Emil,* och herr *Berg, Robert,* »att riksdagen måtte medverka till att envar av de i samband med försvarsbeslutet 1925 tvångspensionerade arbetarna vid Karlskrona örlogsvarv från $^1/_1$ 1945 erhåller en pensionsförbättring å 200 kronor».

I en inom andra kammaren under nr 287 väckt motion hemställa fru *Rönn-Christiansson* och fru *Linderot,* »att riksdagen måtte besluta, att de barnmorskor, vilka avgått före 1943 års utgång, komma i åtnjutande av den år 1944 fastställda högre pensionen».

I två likalydande motioner, väckta den ena under nr 180 i första kammaren av herr *Wagnsson* jämte tjugufem av kammarens övriga ledamöter och den andra under nr 297 i andra kammaren av herr *Holmström* jämte trettioåtta av kammarens övriga ledamöter, har hemställts, »att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning på vad sätt en förbättring av familjepensioner av äldre typ må kunna beredas änkor och barn efter befattningshavare och arbetare i statens tjänst samt därefter snarast möjligt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda».

I två likalydande motioner, väckta den ena under nr 181 i första kammaren av herrar *Wagnsson* och *Hage* och den andra under nr 298 i andra kammaren av herr *Holmström* jämte två av kammarens övriga ledamöter, hemställes, »att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning på vad sätt en förbättring av familjepensioner av äldre typ må kunna beredas änkor och barn efter folkskolans befattningshavare samt därefter snarast möjligt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda».

A. Tjänstepensioner.

Frågan om förbättring av de statliga tjänstepensionerna har under en följd av år varit aktuell beträffande pensionstagare, vilkas pensioner utgå enligt andra grunder än de nu gällande.

De statliga tjänstepensionerna kunna indelas i följande tre huvudgrupper:

1. Tjänstepensioner, som fastställts enligt vid 1941—1943 års riksdagar genomförda tjänstepensionsregleringar och vilka sålunda utgå enligt allmänna

tjänstepensionsreglementet, 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare och folkskolans tjänstepensionsreglemente (trädde i kraft den 1 juli 1942) samt tjänstepensionsreglementet för de högre kommunala skolorna (trädde i kraft den 1 juli 1943). Ifrågavarande pensionsregleringar ha omfattat de befattningshavare m. fl., vilka blivit delaktiga av de under åren 1939—1943 genomförda allmänna löneregleringarna, och ha i viss utsträckning gjorts tillämpliga på de tjänstemän och arbetare, vilka under tiden 1 juli 1939—30 juni 1942 (1 juli 1939—30 juni 1943) avgått med rätt till pension enligt då gällande pensionsreglementen (jfr grupp 2 nedan). Här avsedda pensioner ha enligt använd terminologi benämnts *nyaste pensioner.*

2. Tjänstepensioner, som bestämts å s. k. nyreglerad lön, varmed avses lön enligt det vid 1920-talets början införda lönesystemet. Dessa pensioner utgå i huvudsak enligt 1920 års pensionslag för affärsverken, 1921 års kungörelse (nr 456) med pensionsbestämmelser för tjänstemän vid civila statsförvaltningen, 1934 års civila och 1935 års militära tjänstepensionsreglementen, 1938 års tjänstepensionsreglemente för lärare vid folk- och småskolor m. fl., 1939 års tjänstepensionsreglemente för lärare vid högre kommunala skolor och 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare. Här avsedda pensioner ha benämnts *nyare pensioner.*

3. Tjänstepensioner, som avvägts med hänsyn till s. k. oreglerad lön och som utgå enligt andra pensionsbestämmelser än de nyss nämnda. Ifrågavarande pensioner ha benämnts *äldre pensioner.*

De nyaste pensionerna, vilka beräknats i förhållande till slutlönen å C-ort i stället för — såsom fallet varit i fråga om de nyare pensionerna — i förhållande till slutlönen å A-ort, överstiga nivån för nyare pensioner med 2,4—12,0 procent i lönelägena A 1—6, med 14,7—10,5 procent i lönelägena A 7—15 samt med 9,8—6,8 procent i högre lönelägen å A-löneplanen. Motsvarande procenttal för arbetarpersonalen utgör 0,5—12,0. Att märka är dock, att relationen mellan nyaste och nyare pensioner i de lägre lönegraderna förändrats genom den förhöjning av de nyare pensionerna, som genomförts enligt beslut av 1943 och 1944 års riksdagar.

De äldre pensionerna ligga i regel på en lägre nivå än övriga pensioner. Någon enhetlig pensionsnivå förefinnes emellertid icke inom denna grupp. Olika pensionsbelopp förekomma för befattningshavare, som pensionerats å befattningar i en och samma tjänsteställning, beroende på de successivt genomförda pensionsregleringarna. Genom särskilt beslutade löne- och pensionsförbättringar ha de äldre pensionerna uppbringats till sådan storlek, att de i allmänhet utgöra omkring 90 procent av motsvarande nyare pensioner.

En relativt betydande skillnad föreligger alltså mellan de pensioner, som från och med den 1 juli 1939 utgå enligt de senast fastställda pensionsreglementena, och de pensioner, som utgå enligt dessförinnan gällande bestämmelser. Skillnaden är i regel större ju äldre de senare pensionerna äro.

De olika pensionsnivåerna ha uppkommit därigenom, att de tid efter annan beslutade pensionsregleringarna icke erhållit retroaktiv tillämpning på redan avgångna befattningshavare.

Det främsta hindret mot en retroaktiv tillämpning har givetvis varit hänsynen till de statsfinansiella synpunkterna. Det skulle ju bli betydligt dyrare att genomföra en önskvärd pensionsreglering för i tjänst varande befattningshavare, om konsekvensen skulle bli, att redan avgångna tjänstemän samtidigt finge komma i åtnjutande av pensionsförbättring.

Olika synpunkter på det berättigade i det tillämpade förfaringssättet ha kommit till uttryck under diskussionen. *Å ena sidan* har gjorts gällande, att staten gentemot de redan avgångna fullgör vad som rimligen bör ankomma på en arbetsgivare. Staten utbetalar ju den pension, som vederbörande blivit tillförsäkrad. Om pensionerna för senare avgångna tjänstemän höjas, är detta en sak för sig. Staten betalar ju dessutom såsom viss kompensation för den inträdda försämringen i penningvärdet dyrtids- och kristillägg. *Å andra sidan* har framhållits, att rättvisa och billighet kräva, att skillnaderna i pensionsbeloppen olika grupper pensionärer emellan utjämnas. Såsom skäl för en utjämning har i huvudsak anförts följande. De tidigare avgångna ha fullgjort samma arbetspensum som de senare avgångna. De ha tjänat staten i minst samma utsträckning och ofta kanske under svårare förhållanden än de nu tjänstgörande. Flertalet av dem har gått miste om den löneregleringen, som först 1939 kom till stånd efter mer än ett decenniums utredningsarbete.

En viss anpassning av gamla och nya pensioner har emellertid i princip fastslagits av statsmakterna. På denna punkt torde det vara lämpligt att lämna en kort redogörelse för *pensionsfrågans utveckling* sedan början av 1920-talet.

Då pensionerna reglerades i anslutning till den löneregleringen för statstjänstemännen, som genomfördes successivt från början av 1920-talet, uppkom såsom förut nämnts en högre pensionsnivå än den tidigare rådande. I syfte att utjämna skillnaden mellan nyare och äldre pensioner genomfördes under 1920-talet två pensionsregleringar. År 1922 höjdes de lägre pensionerna (intill 2 500 kronor) med högst 180 kronor och lägst 60 kronor för år. År 1925 förbättrades de äldre pensionerna med i princip hälften av skillnaden mellan dessa och de nyare pensionerna. Dessa pensionsförhöjningar ha kommit samtliga pensionerade statliga befattningshavare ävensom enligt beslut av 1938 års riksdag pensionerade lärare vid folk- och småskolor till del.

Därefter var det tämligen lugnt på pensionsfronten ända till slutet av 1930-talet. En betydelsefull omläggning av pensionsförhållandena genomfördes visserligen åren 1934 och 1935 (civila och militära tjänstepensionsreglementena samt 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare) samt åren 1938 och 1939 (tjänstepensionsreglementet för folk- och småskollärare m. fl. samt tjänstepensionsreglementet för högre kommunala skolor). Omläggningen berörde dock ej pensionsbeloppen, vilka bibehöllos vid nivån från början av 1920-talet. Den länge undanskjutna löneregleringen för statstjänstemännen blev emellertid alltmer aktuell mot slutet av 1930-talet. En provisorisk löneförhöjning beviljades 1937. Löneregleringsförslaget genomfördes 1939. Jämsides med denna utveckling på lönefronten uppkommo allt starkare krav på pensionsförbättringar från pensionärerna. Vid såväl 1938 som 1939 års riksdagar väcktes motioner om provisorisk pensionsförstärkning. Bankoutskottet uttalade år 1938 sin anslutning till tanken att, i avvaktan på en definitiv lösning av pensionsfrågan, provisoriska åtgärder vidtoges till förbättring av pensionärernas ställning. På hemställan av utskottet anhöll 1938 års riksdag om utredning och förslag från

Kungl. Maj:t till 1939 års riksdag. Riksdagsskrivelsen avsåg samtliga pensionärer, såväl äldre som nyare. I anledning av denna skrivelse framlade Kungl. Maj:t år 1939 proposition med förslag till förbättring av vissa äldre tjänste- och familjepensioner (nr 296). Beträffande tjänstepensionerna var emellertid förslaget av mycket begränsad omfattning. Förslaget tog endast sikte på före år 1920 avgångna pensionärer, och av dessa erhöllo endast några smärre grupper militära pensionärer förbättring. De s. k. riksdagspensionerna inbegrepos ej i förslaget. Förslaget hade grundats på en inom finansdepartementet verkställd utredning, som utvisade, att i det övervägande antalet fall skillnaden mellan de äldre tjänstepensionerna och deras nyreglerade motsvarigheter var så obetydlig, att man i allmänhet kunde jämställa de två grupperna. Genom 1922 och 1925 års pensionsregleringar hade nämligen pensionsnivån för de äldre pensionerna höjts till i genomsnitt omkring 90 % av pensionerna enligt civila pensionsreglementet. Propositionen tillstyrktes av bankoutskottet och godkändes av riksdagen. Väckta motioner om en generell provisorisk pensionsförstärkning avstyrktes denna gång av utskottet under hänvisning till att frågan om pensionsnivån för dåvarande pensionärer icke borde upptagas, förrän pensionsnivån blivit fastställd för de befattningshavare, som blivit underkastade de vid samma års riksdag fastställda nya avlöningsbestämmelserna.

Vid 1940 års riksdag väcktes ånyo motioner om provisorisk pensionsförstärkning. Bankoutskottet avstyrkte på samma skäl som år 1939 dessa motioner men uttalade sig för att förslag om möjligt framlades om en reglering av pensionerna till redan avgångna befattningshavare i samband med att pensionerna för blivande pensionärer fastställdes.

Vid 1941 års höstriksdag kom den nya pensionsregleringen för flertalet befattningshavare i statens tjänst till stånd (allmänna tjänstepensionsreglementet; trädde i kraft den 1 juli 1942). Nya tjänstepensionsreglementen antogos vidare dels år 1942 för arbetare och för folkskolan, dels år 1943 för lärare vid högre kommunala skolor.

Storleken av den pensionsförbättring, som nyssnämnda pensionsregleringar medförde i förhållande till den dessförinnan gällande nivån (för 1920—1939), framgår av ovan å sid. 3 anförda sifferuppgifter. Pensionsförbättringen föranleddes dels av 1939 års lönereglering, vilken innebar en generell löneförhöjning av 300 kronor, och dels av att pensionerna beräknades i förhållande till slutlönen å C-ort i stället för — såsom tidigare — i förhållande till slutlönen å A-ort. De nyaste pensionsbeloppen tillämpas såsom redan sagts på fr. o. m. den 1 juli 1939 avgångna tjänstemän och arbetare.

1943 års pensionsförbättring.

Sedan pensionsnivån sålunda i huvudsak blivit genom 1941—1943 års riksdagsbeslut fastställd, upptogs sistnämnda år frågan om förbättring av pensionsförmånerna jämväl för dem, som på grund av pensionsavgång före den 1 juli 1939 icke blivit delaktiga av regleringen.

I propositionen nr 170 till 1943 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om förbättring av vissa äldre tjänstepensioner. Förslaget godkändes av riksdagen. Utredning hade verkställts i finansdepartementet rörande pensionsförhållandena för 21 000 pensionärer. Förslaget omfattade emellertid endast omkring 7 000 pensionstagare. I propositionen anfördes beträffande omfattningen

av pensionsregleringen, att den avsåg *sådana f. d. anställningshavare, som därest de kvarstått i tjänst skulle ha ägt övergå till något av de nyaste pensionsreglementena.* På grund härav uteslötos från pensionsförbättringen följande pensionstagargrupper:

1. pensionärer, vilka innehaft sådan anställning i den civila statsförvaltningen, som ännu är att betrakta som i avlöningshänseende oreglerad;
2. f. d. innehavare av icke statliga befattningar med pensionsrätt i statens pensionsanstalt, utom lärare vid folk- och småskolor;
3. f. d. militära beställningshavare å övergångsstat och reservstat samt f. d. personal i försvarsväsendets reserver;[1]
4. innehavare av pensioner, som genom särskilda beslut beviljats av riksdagen;
5. f. d. anställningshavare, vilka åtnjuta pension enligt de i kungörelsen nr 585/1934 meddelade s. k. summariska pensionsbestämmelserna för arbetarpersonal i statens tjänst;
6. f. d. arbetare vid statens järnvägsbyggnader, pensionerad enligt kungörelsen nr 859/1918;
7. f. d. befattningshavare, vilka i samband med olika omorganisationer beviljats förtidspension enligt särskilda grunder;
8. pensionärer, till vilka utgår uppskjuten pension; samt
9. Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare ävensom pensionerade båtsmän och marinsoldater.

Pensionsförbättringen begränsades till pensioner å högst 1 800 kronor, oberäknat dyrtids- och kristillägg (inberäknat dessa förmåner 2 626 kronor). Nyssnämnda pension gällde för lönelägena A 5 och A 6.

Vid pensionsregleringen skildes mellan pensioner, som avvägts efter lönenivån närmast före 1939 års lönereglering (= nyare pensioner), och pensioner, som avvägts efter s. k. oreglerad lön (= äldre pensioner). Beträffande de *nyare pensionerna* medgavs en förbättring, som för den lägsta pensionärsgruppen (icke yrkesutbildade kvinnliga arbetare) åstadkom full paritet med den pension, som utgår enligt de nyaste reglementena. För de däröver liggande pensionärsgrupperna utgick förbättringen med lika stort belopp som för den lägsta gruppen, dock att pensionen icke fick överstiga 2 626 kronor. De, som redan tidigare hade högre pensioner, fingo icke någon förhöjning. Förbättringen utgjorde högst 183 kronor och lägst (i A 6) 84 kronor för år. Genom pensionsregleringen fick således endast den lägsta pensionärsgruppen pensionerna uppbringade till den nyaste pensionsnivån. För övriga pensionärsgrupper utjämnades skillnaden mellan den nyare och den nyaste pensionsnivån endast delvis.

Tekniskt sett genomfördes pensionsregleringen så, att för de gamla pensionerna uträknades nya grundpensioner, på vilka sedan proportionellt dyrtidstillägg skulle utgå. Tidigare hade dyrtidstillägget å pensioner intill 1 800 kronor beräknats på ett förhöjt tilläggsunderlag.

---

[1] Genom beslut av 1944 års riksdag medgavs pensionsförbättring åt vissa f. d. militära beställningshavare å tvångsvis övergångsstat och å reservstat (se sid. 9).

Vad beträffar de *äldre pensionerna* innebar 1943 års reglering, att pensionsförbättringen beräknades till $^2/_3$ av skillnaden mellan utgående belopp och 2 626 kronor, dock högst till 300 kronor. Härjämte bestämdes, att den omräknade pensionen icke fick överstiga 2 626 kronor. Även i detta fall beräknades proportionellt dyrtidstillägg.

Avkortade pensioner förbättrades endast om grundbeloppet för däremot svarande hel pension understeg 1 800 kronor. En arbetare med avkortad pension å exempelvis 1 500 kronor erhöll sålunda icke någon förbättring, om hans pension vid fullt antal tjänstår skulle ha uppgått till eller överstigit 1 800 kronor. Vid avkortad pension i sådana fall, där full pension understeg 1 800 kronor, beräknades förbättringen i proportion till förbättringen för hel pension.

1943 års reglering beräknades kosta 850 000 kronor. Såsom framgår av det sagda, var regleringen begränsad till de lägsta pensionstagargrupperna bland de f. d. befattningshavare, som därest de kvarstått i anställningen skulle ha ägt övergå till något av de nyaste pensionsreglementena.

1944 års pensionsförbättring.

I särskilda motioner vid 1944 års riksdag (I: 94 och II: 151), avseende f. d. tjänstemän och arbetare i statens tjänst, f. d. lärare vid folk- och småskolor samt f. d. lärare vid kommunala skolor m. fl., framställdes förslag om en *allmän pensionsreglering*. Samtliga nyare och äldre pensioner skulle enligt motionerna från och med den 1 juli 1944 uppbringas till samma belopp som de nyaste. Alternativt yrkades, att pensionerna skulle höjas till belopp, motsvarande två tredjedelar av lönen å C-ort enligt de närmast före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglementena.

I sitt utlåtande nr 66 framhöll *bankoutskottet* såsom önskvärt, att en mera omfattande pensionsreglering än den år 1943 genomförda komme till stånd snarast möjligt. Verkställda kostnadsberäkningar utvisade, att en förhöjning av de nyare och äldre pensionerna till samma belopp, som utgå enligt de senast fastställda pensionsreglementena, skulle — exklusive kostnaden för 1943 års pensionsreglering — medföra en merutgift för statsverket av 10,1 miljoner kronor. En omräkning av pensionerna efter C-ortslön i stället för A-ortslön skulle draga en kostnad utöver 1943 års pensionsreglering av i det närmaste 7 miljoner kronor. En utgift av den betydande storleksordning, som dessa alternativ inneburo, ansåg sig utskottet icke kunna i dåvarande statsfinansiella läge tillråda. Härefter anförde utskottet:

Utskottet har därför undersökt vissa andra vägar att utjämna eller minska skillnaden mellan de olika pensionsnivåerna. Bland de alternativ, som i sådant avseende varit under omprövning inom utskottet, har utskottet till särskilt övervägande förehaft ett, som i stort sett innebär, att samtliga pensioner skulle, oavsett storleken av desamma, förhöjas med vissa bestämda belopp, nämligen de nyare pensionerna med 200 kronor och de äldre med

300 kronor. Å pensionsförbättringen skulle dock avräknas den pensionsförhöjning, som kommit vissa pensionstagare till del enligt 1943 års beslut, varjämte skulle iakttagas, att pensionerna genom den sammanlagda förbättringen icke skulle få överstiga motsvarande nyaste pensioner. Kostnaderna för ett genomförande av detta förslag ha beräknats till 3,3 miljoner kronor. Även detta belopp måste med hänsyn till det ansträngda budgetära läget anses vara för högt, i synnerhet som det här rör sig om utgifter, beträffande vilka särskild återhållsamhet påkallas med hänsyn till den av statsmakterna förda restriktiva pris- och lönepolitiken. Enligt utskottets mening bör den årliga utgiften för den nu tilltänkta tjänstepensionsregleringen hålla sig inom en kostnadsram av högst 2 miljoner kronor. Med hänsyn härtill har, då en reducering av den ifrågasatta pensionsförhöjningen under 200 respektive 300 kronor icke synts böra ifrågakomma, någon annan utväg icke stått till buds än att låta pensionsregleringen stanna vid en viss högsta gräns å pensionsskalan och därmed omfatta endast lägre samt i viss utsträckning medelstora pensioner. För en dylik åtgärd tala för övrigt samma skäl, som voro avgörande vid 1943 års pensionsreglerings begränsning till de lägre pensionerna, nämligen att den för ändamålet disponibla summan därigenom kommer dem till godo, för vilka behovet av en pensionsförbättring är mest framträdande.

Från nu angivna utgångspunkter har utskottet stannat vid att föreslå en på det sätt *begränsad pensionsreglering,* att förbättringen skall utgå med i princip 200 kronor å nyare och 300 kronor å äldre pensioner, samt att pension jämte förbättring i intet fall må överstiga ett belopp av 3 735 kronor för år, räknat vid nuvarande indexläge, vilket belopp svarar mot beloppet för nyare pension i lönegrad A 12 jämte pensionsförbättring. Kostnaden för en dylik pensionsreglering, utformad på sätt framgår av det följande, uppgår till 1,9 miljoner kronor.

Regleringen skulle innebära, att nyare pensioner till f. d. befattningshavare i lönegrad A 12 (Eo 13) eller lägre löneställning förhöjas med i princip 200 kronor, såvitt angår pensioner vilka omreglerats år 1943 efter avdrag dock av därvid redan erhållen förbättring. Då för kvinnliga pensionstagare pensionen beräknats efter näst högsta löneklassen i vederbörande lönegrad, kommer för dessa begränsningen att inträda vid lönegrad A 13 (Eo 14). Nyare pensioner till f. d. militära beställningshavare komma med angivna utgångspunkter att förbättras i de fall, där pensionen beräknats efter underlaget för någon av lönegraderna Oa 1 (fänrik), UO 1 (sergeant), Mb 1 (högbåtsman) och Mb 2 (flaggkorpral).

Vad härefter angår äldre pensioner får utskottet föreslå, att — i anslutning till vad som skedde vid 1943 års pensionsreglering — förbättringen bestämmes till två tredjedelar av skillnaden mellan maximibeloppet, 3 735 kronor, och gamla pensionsbeloppet, i princip dock högst 300 kronor. Då, såsom redan angivits, pensionsnivån för äldre pensioner i genomsnitt ligger 10 procent under motsvarande nivå för nyare pensioner, vilket ungefär motsvarar skillnaden mellan pensionsbeloppen för två på varandra följande lönegrader i mellanlägena, kommer en pensionsförbättring i enlighet med utskottets förslag att i huvudsak omfatta äldre pensioner i löneställning närmast motsvarande högst lönegrad A 14, varjämte vad angår militära beställningshavare en mindre förbättring skulle komma jämväl de pensionärer till del, vilka närmast äro att hänföra till lönegrad UO 2 (fanjunkare).

En pensionsförbättring, sådan som den av utskottet nu skisserade, kan i princip utgå med ett enhetligt belopp av 200 resp. 300 kronor. Av praktiska

skäl och med hänsyn jämväl till de mindre önskvärda förskjutningar i relationen mellan olika pensioner, som skulle uppkomma vid förändringar i indexläget, därest pensionsförbättringen fastställdes till ett bestämt belopp, synes emellertid förbättringen, på sätt skedde i fjol, böra inarbetas i grundpensionen, så att det omreglerade grundbeloppet jämte vederbörliga tillägg vid nuvarande indexläge medför en pensionsförbättring å i runda tal nyss angivna belopp.

Vid en omreglering, som här avses, måste i varje fall iakttagas, att den förhöjda pensionen icke kommer att överstiga motsvarande med tillämpning av nu gällande tjänstepensionsreglemente beräknade pension. Likaså bör äldre pension i intet fall förhöjas till sådant belopp, att den kommer att utgå med högre belopp än motsvarande nyare pension.

Beträffande *avkortade pensioner* föreslog utskottet i huvudsak samma regler som vid 1943 års pensionsreglering.

Med avseende å omfattningen av pensionsregleringen förutsatte utskottet, att regleringen i princip begränsades till *pensionstagare, vilka innehaft sådan anställning, som avses i de nyaste tjänstepensionsreglementena, men vilka på grund av tidigare avgång icke ägt övergå på dessa reglementen.* Samma pensionstagargrupper borde sålunda uteslutas från pensionsförbättringen som vid 1943 års reglering, dock föreslog utskottet medtagande av f. d. militära beställningshavare å tvångsvis övergångsstat och å reservstat, å vilka allmänna tjänstepensionsreglementet år 1944 blivit i viss omfattning tillämpligt.

I fråga om ett par andra pensionärsgrupper, som enligt utskottets förslag icke omfattades av pensionsförbättringen, nämligen innehavare av s. k. *riksdagspensioner* samt f. d. arbetare med pension enligt de s. k. *summariska arbetarpensionsbestämmelserna,* anförde utskottet:

Inom utskottet har den uppfattningen varit företrädd, att jämväl dessa grupper borde komma i åtnjutande av pensionsförbättring. Denna uppfattning kan i och för sig ej frånkännas berättigande ur den synpunkten, att det här rör sig om pensionstagare, vilkas pensioner i allmänhet äro jämförelsevis låga. Emellertid har utskottet icke ansett sig kunna beträffande dessa grupper framlägga något förslag. Beträffande riksdagspensionerna har i propositionen nr 103 till 1943 års riksdag anförts, att frågan om en jämkning av dessa pensioner i anledning av tillkomsten av de nya pensionsreglementena varit föremål för övervägande inom finansdepartementet men att det då icke ansetts lämpligt att genomföra någon närmare anpassning av riksdagspensionerna till de nya tjänstepensionsunderlagen. Detta uttalande föranledde icke någon erinran från riksdagens sida. Vad de s. k. summariska arbetarpensionerna angår fastställdes desamma så sent som år 1942 utan att de då undergingo någon höjning i samband med att pensionsnivån för de till tjänstepensionsreglementet anslutna arbetarna förhöjdes. Då sålunda för ifrågavarande grupper någon skillnad icke föreligger i beloppen för de pensioner, som beviljats före och efter de nya pensionsreglementenas tillkomst, saknas grund för en särskild reglering av förstnämnda (äldre) pensioner i nu förevarande sammanhang. Enligt utskottets mening synes emel-

lertid en eventuell framtida höjning av pensionsbeloppen för nya pensioner av här förevarande art böra föranleda, att frågan om en reglering jämväl av redan beviljade pensioner upptages till övervägande.

Pensionsförbättringen beräknades tillkomma sammanlagt 14 300 pensionärer eller ungefär dubbelt så många som blevo delaktiga av 1943 års reglering. Det ytterligare antal pensionärer, som nu skulle erhålla pensionsförbättring genom den övre gränsens höjning från lönegraden A 6 till lönegraden A 12, uppgick alltså till mer än 7 000.

I en *reservation inom utskottet* yrkade två ledamöter, att pensionsregleringen skulle utsträckas att omfatta samtliga före den 1 juli 1939 avgångna pensionärer. Ett bifall härtill skulle medföra en ytterligare kostnad av 1,4 milj. kronor för år. Ytterligare yrkades reservationsvis av en ledamot i huvudsak, att de lägre nyare pensionerna upp till lönegraden A 6 skulle uppbringas till samma belopp, som utgå enligt de nyaste reglementena, samt att motsvarande äldre pensioner skulle erhålla förhöjning med samma belopp. I *särskilt uttalande* framhöllo två ledamöter av utskottet, att förslaget vore att anse såsom en på behovsprincipen byggd provisorisk lösning, och uttalade den förhoppningen, att Kungl. Maj:t måtte, då förhållandena det medgåve, taga frågan i sin helhet till omprövning och därvid även undersöka möjligheten att låta pensionstagare i högre lönegrader erhålla skälig pensionsförbättring.

Utskottets förslag godkändes av *riksdagen*. Andra kammaren beslöt dessutom, att till utskottets yttrande skulle fogas ett tillägg av det innehåll, som innefattades i nyssnämnda av två utskottsledamöter gjorda särskilda uttalande. Pensionsregleringen trädde i kraft den 1 januari 1945.

Motioner vid 1945 års riksdag.

I motionerna I: 178 och II: 295 (likalydande), avseende f. d. tjänstemän och arbetare i statens tjänst, samt I: 179 och II: 296 (likalydande), avseende f. d. lärare vid folk- och småskolor, har liksom i fjol förslag framställts om en *allmän pensionsreglering*. Samtliga nyare och äldre pensioner skulle enligt motionerna fr. o. m. den 1 juli 1945 beräknas i förhållande till lönen å C-ort enligt bestämmelserna i närmast före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglementen, varvid dyrtidstillägg och kristidstillägg skulle utgå å de omräknade pensionerna.

Ett genomförande av förslaget beräknas i motionerna för budgetåret 1945/46 medföra en ökning av pensionsutgifterna med 4,6 milj. kronor för att sedermera successivt nedgå.

Såsom framgår av en tabell å sid. 12 i motionen I: 178, skulle en uppräkning av pensionerna till C-ort öka förmånerna för en f. d. befattningshavare i A 10 med (3 432—3 353 =) 79 kronor, i A 15 med 379 kronor, i A 21 med 443 kronor och i A 30 med 324 kronor. Befattningshavarna i de lägsta löne-

graderna ha emellertid genom 1944 års pensionsreglering fått sina pensioner höjda till belopp, överstigande vad som skulle utgå genom en uppräkning till C-ort, och kunna därför icke ernå någon ytterligare förhöjning vid ett bifall till motionärernas förslag (se exempel i motionen beträffande lönegraden A 5).

I motionerna rörande pensionsförbättring för pensionerade lärare vid folk- och småskolor (I: 179 och II: 296) erinras, att 1943 års reglering omfattade varken folkskollärare eller folkskollärarinnor samt att flertalet småskollärarinnor likaledes ställdes utanför. 1944 års pensionsreglering nådde samtliga f. d. småskollärarinnor (utom de med s. k. uppskjutna pensioner), varjämte f. d. ordinarie folkskollärarinnor erhöllo en förhöjning av 96 kr. De manliga pensionerade folkskollärarna berördes ej av pensionsregleringen. Av en i motionen I: 179 intagen tablå framgår skillnaden mellan äldre och nyare pensioner å ena sidan samt nyaste pensioner å andra sidan.

Vidare hemställes i motionen II: 294 om en sådan höjning av pensionerna för samtliga statstjänstemän, som avgått från sina befattningar före den 1 juli 1939, att pensionerna komma att uppgå till samma belopp som gälla för de statspensionärer, som avgått efter nämnda tidpunkt.

Ytterligare yrkas i motionerna I: 264 och II: 416 (likalydande), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning i syfte att reglera de från 1944 års riksdagsbeslut undantagna pensionstagargruppernas pensioner. I motionerna tages särskilt sikte på

1) pensioner, som beviljats genom särskilda beslut av riksdagen (s. k. riksdagspensioner);

2) pensioner, som utgå enligt de s. k. summariska arbetarpensionskungörelserna av år 1934 (nr 585) och år 1942 (nr 696); samt

3) pensioner, som utgå till f. d. arbetare vid statens järnvägsbyggnader enligt kungörelsen nr 859/1918.

En höjning av dessa pensioner, vilkas belopp i allmänhet äro jämförelsevis små, synes motionärerna påkallad, oavsett att höjningen icke kan motiveras såsom en åtgärd att utjämna olika pensionsnivåer.

I motionen I: 57 har framlagts förslag om beredande av en pensionsförbättring å 200 kronor åt vissa i samband med 1925 års försvarsbeslut tvångspensionerade arbetare vid Karlskrona örlogsvarv.

Över förevarande motion har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från statskontoret, som hört försvarets civilförvaltning.

Försvarets civilförvaltning har anfört:

I en till Kungl. Maj:t ställd, av Edv. Carlsson i Karlskrona undertecknad skrift hemställdes föregående år om förbättrade pensionsförmåner för vissa förtidspensionerade löntagare vid marinen.

Civilförvaltningen avgav utlåtande i ärendet den 10 mars 1944 och anförde därvid följande:

»I kungörelsen den 30 juni 1943, nr 578, har Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut meddelat bestämmelser angående omreglering av vissa äldre tjänstepensioner.

Enligt 1 och 2 §§ sagda kungörelse äro vissa pensionstagare med äldre pensioner — bland andra f. d. befattningshavare, vilka i samband med omorganisation beviljats förtidspension enligt särskilda grunder — undantagna från bestämmelsernas tillämplighet.

I förevarande framställning avsedda varvsarbetare uppbära förtidspension enligt kungörelsen den 15 januari 1926, nr 10, angående förtidspension och avskedsersättning åt vissa övertaliga civila löntagare vid armén och marinen. De äro följaktligen hänförliga till sådana pensionärer, som undantagits från rätt till pensionsförbättring enligt ovannämnda kungörelse den 30 juni 1943, nr 578.

Vad angår ifrågavarande varvsarbetares pensionsförmåner äro — på sätt framgår av Kungl. Maj:ts proposition nr 50 till 1925 års riksdag (sid. 186—187) — grundbeloppen av pensionerna desamma, som för motsvarande arbetare finnas angivna i kungörelsen den 24 augusti 1920, nr 645, angående pensionsförbättring åt vid marinen anställda daglönare. För erhållande av grundpension enligt sistnämnda kungörelse erfordras en tjänstetid av 25 år, under det att enligt kungörelsen den 15 januari 1926, nr 10, en anställningstid av allenast 15 år berättigade till grundpension jämte pensionstillägg.

Enär frågan rörande förbättring av äldre tjänstepensioner nyligen varit föremål för prövning av Kungl. Maj:t och riksdagen och då ett tillmötesgående av förevarande framställning sannolikt skulle framkalla anspråk på pensionsförbättring jämväl från andra grupper av pensionstagare, som icke omfattats av den nya pensionsregleringen, anser försvarets civilförvaltning sig icke kunna tillstyrka framställningen.»

Genom beslut den 19 januari 1945 fann Kungl. Maj:t framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

På grund av vad sålunda förekommit och då här ifrågavarande tvångspensionerade varvsarbetare icke heller vid den under nästlidet år beslutade omregleringen av vissa äldre tjänstepensioner ansetts böra komma i åtnjutande av pensionsförbättring, anser civilförvaltningen sig icke kunna tillstyrka motionen.

Statskontoret har anfört:

I utlåtande över en tidigare framställning om förbättring av pensionsförmånerna för här avsedda löntagare vid marinen — av Kungl. Maj:t enligt beslut den 8 oktober 1943 lämnad utan åtgärd — erinrade statskontoret, att högsta beloppet av förtidspension för daglönare enligt kungörelsen nr 10/1926 utgjorde 980 kronor. Med detta pensionsbelopp följde pensionsförhöjning I enligt kungörelsen nr 280/1925 samt dyrtids- och kristillägg. Pensionär, som vore berättigad till högsta pensionsbeloppet, uppbure sålunda för månad kronor 153: 56, samtliga tillägg inräknade.

En år 1943 verkställd utredning rörande pensionsförhållandena för ett hundratal av de f. d. löntagare, som då uppburo pension från statskontoret, utvisade, att för något mer än hälften av dessa pensionsförmånerna uppgingo till 1 800 kronor för år medan för återstoden pensionsförmånerna

varierade mellan 1 500 och 1 800 kronor. Då här avsedda pensionärer icke ansetts böra innefattas under de år 1943 och 1944 beslutade omregleringarna av äldre tjänstepensioner kan statskontoret icke tillstyrka, att en förbättring för denna pensionstagargrupp i särskild ordning genomföres.

Slutligen yrkas i motionen II: 287, att de distriktsbarnmorskor, vilka avgått från tjänsten före 1943 års utgång, måtte få komma i åtnjutande av den från och med år 1944 gällande förhöjda tjänstepensionen.

Över sistnämnda motion har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från *statens pensionsanstalt,* som anfört:

Intill den 1 januari 1944 utgjorde distriktsbarnmorskas tjänstepensionsunderlag (= hel ålderspension) 1 000 kronor. Å pension, avpassad efter detta pensionsunderlag, utgår pensionsförhöjning (förhöjning I) enligt kungörelsen nr 280/1925 ävensom dyrtidstillägg och kristillägg. De förmåner, som för närvarande utgå till före nämnda dag avgångna distriktsbarnmorskor med rätt till hel pension, utgöra

pension	kronor	1 000: —
pensionsförhöjning	»	176: —
dyrtidstillägg	»	420: —
kristillägg	»	274: 56
eller tillhopa	kronor	1 870: 56.

I samband med den av 1943 års riksdag beslutade omorganisationen av barnmorskeväsendet, vilken innefattade bland annat en effektivisering av distriktsbarnmorskornas arbete samt ökning av den för dem tidigare fastställda minimilönen, höjdes tjänstepensionsunderlaget för samtliga distriktsbarnmorskebefattningar från och med den 1 januari 1944 till 1 560 kronor.

I fråga om förste innehavare av distriktsbarnmorskebefattning med tjänstepensionsunderlaget 1 560 kronor bestämdes, att, för att det förhöjda underlaget skulle bliva gällande för föregående tjänstetid, huvudmannen hade att erlägga engångsavgift, motsvarande värdet av den avgiftsökning distriktsbarnmorskan skulle haft att vidkännas, därest underlaget under sagda tid varit förhöjt. Därvid skulle så anses, som om tjänstepensionsunderlaget höjts från 1 176 kronor till 1 560 kronor. Huvudmannen ägde göra sig betald för engångsavgiften genom att uttaga ersättning av distriktsbarnmorskan genom löneavdrag. Denna kunde emellertid efter ansökan vinna befrielse från löneavdragen, varvid engångsavgiften bortföll. I sådant fall skulle pensionen minskas med så stort belopp, som enligt försäkringsteknisk beräkning svarade mot engångsavgiften. Om för distriktsbarnmorska tjänstepensionsunderlaget 1 560 kronor gällt allenast för en del av tjänstetiden, skulle tjänstepensionen alltid beräknas försäkringstekniskt.

Nu angivna bestämmelser rörande tillämpningen av det högre tjänstepensionsunderlaget överensstämma med de bestämmelser, som meddelades, då distriktssköterskornas tjänstepensionsunderlag från och med den 1 juli 1936 höjdes från 1 000 till 1 560 kronor.

De förmåner, som utgå till pensionerad distriktsbarnmorska, för vilken pensionsunderlaget 1 560 kronor gällt under 25 tjänstår, d. v. s. det antal tjänstår som erfordras för hel ålderspension, utgör i nuvarande indexläge

pension	kronor	1 560: —
dyrtidstillägg	»	504: —
kristillägg	»	222: 56
eller tillhopa	kronor	2 286: 56.

Motionärernas hemställan synes till sin innebörd ej fullt klar men torde få anses gå ut på att distriktsbarnmorska, som med rätt till genast börjande tjänstepension avgått från distriktsbarnmorskebefattning med tjänstepensionsunderlaget 1 000 kronor, skall åtnjuta tjänstepension med det belopp, som skulle tillkommit henne, därest underlagshöjningen trätt i kraft omedelbart före avgången och hon vunnit förut omförmälda befrielse från löneavdrag.

Då antalet ifrågavarande pensionerade distriktsbarnmorskor uppgår till inemot 950 och den förmånsförbättring distriktsbarnmorska med hel äldre tjänstepension enligt motionärernas förslag skulle erhålla utgör omkring 450 kronor, skulle den ifrågasatta pensionsförhöjningen medföra en betydande ökning av statens pensionsanstalts utgifter för pensioner. Betydelsefullare är emellertid, att ett bifall till motionen måste antagas få prejudicerande verkningar ej endast beträffande pensionerade distriktssköterskor utan även i fråga om samtliga övriga tjänstepensionstagare, såväl statliga som icke-statliga, vilkas pensioner avpassats efter lägre tjänstepensionsunderlag än de vid senaste pensionsregleringar fastställda. Ett beslut i enlighet med motionen skulle sålunda komma att medföra vittgående och svåröverskådliga konsekvenser. Med hänsyn härtill och i betraktande av att sådan retroaktiv tillämpning av en ny pensionsreglering, som motionärerna föreslagit i fråga om distriktsbarnmorskorna, hittills i regel icke medgivits inom vare sig det statliga eller statsunderstödda pensionsväsendet, anser pensionsanstalten att förevarande motion icke bör av riksdagen bifallas.

B. Familjepensioner.

De egentliga kostnaderna för familjepension efter befattningshavare i statens tjänst ha sedan gammalt — till skillnad mot tjänstepensionen — ansetts böra helt bestridas av befattningshavarna själva. Sålunda voro de pensioner till efterlevande, som utgingo från familjepensionskassorna, grundade enbart å befattningshavarnas egna avgifter. Jämväl när statsverket med tillkomsten av *1936 års allmänna familjepensionsreglemente* övertog ansvaret för befattningshavarnas familjepensionering, bibehölls i princip grundsatsen, att kostnaderna för den författningsenliga familjepensionen väsentligen skulle täckas av befattingshavarnas bidrag till pensioneringen. Enligt förarbetena till sagda reglemente beräknades vid bestämmandet av befattningshavarnas bidrag, att staten skulle tillskjuta ett fast årligt belopp å 120 kronor till grundpensionen samt att utgifterna för familjepensionens rörliga del, vilken motsvarade dyrtidstillägget å lönerna, skulle bestridas av statsverket. — Staten hade tidigare bestritt kostnaderna för dyrtidstillägg å pensionerna från kassorna. — Det sedermera å såväl äldre som nyare pensioner tillkomna kristillägget gäldas även

av statsmedel. *1941 års allmänna familjepensionsreglemente* har icke medfört någon ändring av fördelningen mellan befattningshavarna och statsverket av kostnaderna för familjepensioneringen.

De *äldre familjepensionerna,* däri inbegripna såväl förenämnda kassapensioner som ock äldre familjepensioner efter befattningshavare vid folkskoleväsendet m. fl., ha vid tvenne tillfällen blivit föremål för reglering genom direkta tillskott från statens sida. År 1922 beviljade statsmakterna vissa pensionstillägg å pensioner, i allmänhet understigande 600 kronor för år (kung. nr 361/1922). På grundval av en inom finansdepartementet vidtagen utredning av de äldre familjepensionerna genomfördes vid 1939 års riksdag en mera betydande och allmän pensionsförbättring (kung. nr 508/1939 angående ny familjepension i vissa fall). Denna pensionsförbättring ansågs betingad av de ojämnheter, som förefunnos i de äldre familjepensionernas nivå vid jämförelse såväl mellan pensioner, som ursprungligen utgått från olika kassor, som ock mellan de förmåner, som vid skilda tidpunkter eller eljest efter olika grunder beviljats inom samma kassa. Därtill kom att genom bestämmelserna i 1936 års familjepensionsreglemente pensionsförmånerna i regel, särskilt åt efterlevande efter befattningshavare i lägre löneställning, undergått icke oväsentliga förhöjningar. Pensionsförbättringen avpassades så, att ny familjepension enligt sistnämnda kungörelse skulle utgöra 70 procent av motsvarande pension enligt 1936 års familjepensionsreglemente.

1939 års kungörelse innebar i allmänhet, där en förbättring av pensionsläget förefallit särskilt påkallad, avsevärda förhöjningar av pensionerna. Såsom exempel på kungörelsens verkningar i dessa fall må anföras, att mer än 600 pensionärer torde ha fått sina pensionsförmåner fördubblade samt att flera än tusentalet bekommit en höjning av pensionen med inemot 60 procent.

1941 års allmänna familjepensionsreglemente medförde icke någon reell höjning av de efterlevandes pensionsförmåner. — Relationen mellan äldre och nyare familjepensioner har alltså ej heller undergått någon förändring sedan 1939 års provisoriska pensionsförbättring genomfördes.

Vad angår familjepensionerna efter arbetare i statens tjänst må framhållas, att familjepensionsrätt tillförsäkrades dessa först med ikraftträdandet från och med den 1 juli 1937 av *1936 års familjepensionsreglemente för arbetare,* samt att även här gäller, att det numera tillämpliga *1942 års familjepensionsreglemente* icke medfört någon höjning av pensionsnivån. De understöd, som efter behovsprövning i enlighet med vissa vid *1930 års riksdag fastställda grunder* beviljats och alltjämt kunna beviljas änkor och barn efter arbetare i statens tjänst ha icke inbegripits i förenämnda 1939 års pensionsreglering. Denna inbegrep icke heller de familjepensioner, som beviljats av riksdagen *(riksdagspensioner).*

Vad härefter angår pensionerna till efterlevande till befattningshavare vid folkskolan, utgår — bortsett från övningslärare — familjepension i fråga om lärare, avgångna efter den 30 juni 1939, enligt *folkskolans*

familjepensionsreglemente av år 1942, i fråga om lärare, avgångna under tiden 1 januari 1938—30 juni 1939, enligt *familjepensionsreglementet för folkskollärare m. fl.* av år 1938 samt i fråga om lärare, avgångna före den 1 januari 1938, enligt äldre pensionsreglementen, nämligen *reglementet för statens pensionsanstalt* eller *reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa.* De enligt förstnämnda båda reglementen — de nyare reglementena — utgående pensionerna äro i stort sett likvärdiga. Vad övningslärarna angår, utgår pension åt efterlevande till dem enligt reglementet för statens pensionsanstalt.

Till familjepensioner av äldre typ äro att hänföra de enligt förberörda äldre reglementen beviljade pensionerna åt efterlevande efter innehavare av sådana ämneslärarbefattningar vid folkskolan, å vilka de nyare reglementena efter 1937 års utgång blivit tillämpliga. Dessa efterlevande hava blivit delaktiga i den provisoriska förbättring av äldre familjepensioner i allmänhet — i första hand de till efterlevande efter statstjänstemän utgående — vilken statsmakterna beslöto 1939 och vilken reglerats genom kungörelsen nr 508/1939 angående ny familjepension i vissa fall. Denna förbättring innebar, såsom nyss nämnts, i stort sett, att familjepensionerna av äldre typ, rörliga tilläggsförmåner inberäknade, i förekommande fall uppbringades till omkring 70 procent av de förmåner, som skulle utgått vid tillämpning av de nyare familjepensionsreglementena.

Genom den provisoriska pensionsförbättringen erhöllo de enligt reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa pensionerade, d. v. s. efterlevande efter sådana ämneslärare vid folkskola, vilka avgått före ikraftträdandet den 1 januari 1920 av reglementet för statens pensionsanstalt, väsentligt ökade förmåner, i vissa fall innebärande en fördubbling av utgående pensionsbelopp. För det övervägande flertalet numera kvarlevande äldre familjepensionärer, nämligen de som erhållit pension enligt reglementet för statens pensionsanstalt efter lärare, avgångna under åren 1920—1937, medförde däremot tillämpningen av den förut angivna förhöjningsregeln allenast en tämligen obetydlig pensionsförbättring, beroende på att dessa pensioner redan från början avvägts efter en högre pensionsnivå. Sålunda ökades exempelvis från och med den 1 juli 1939 de med hel änkepension efter folkskollärare förenade årliga förmånerna ej med mera än 33 kronor eller från 1 122 kronor till 1 155 kronor.

Vad slutligen angår pensionerna till efterlevande till lärare vid de högre kommunala skolorna utgår — bortsett från övningslärare — familjepension i fråga om lärare, avgångna efter den 30 juni 1939, enligt *familjepensionsreglementet för de högre kommunala skolorna* av år 1943, i fråga om lärare, avgångna under tiden 1 januari—30 juni 1939, efter *familjepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor* av år 1939 samt i fråga om lärare, avgångna före den 1 januari 1939, enligt äldre reglementen, nämligen enligt *reglementet för statens pensionsanstalt* eller *reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa.* Vad övningslärarna angår, utgår pension till dem enligt reglementet för statens pensionanstalt.

Pensionsförbättringar till efterlevande till här avsedda lärarpersonal ha utgått enligt samma grunder, som tillämpats i fråga om efterlevande till befattningshavare vid folkskolan.

I anledning av vissa i *motioner vid 1944 års riksdag* gjorda uttalanden framhöll *bankoutskottet* i sitt utlåtande nr 66 angående förbättring av vissa äldre tjänstepensioner följande:

Den av utskottet ovan förordade pensionsregleringen avser uteslutande tjänstepensioner. I motionerna I: 94 och II: 151 har framhållits önskvärdheten av att även äldre familjepensioner — d. v. s. samtliga familjepensioner, vilka icke bestämts enligt 1941 års allmänna familjepensionsreglemente, folkskolans familjepensionsreglemente eller 1942 års familjepensionsreglemente för arbetare — måtte bli föremål för en omreglering i syfte att utjämna skillnaden i förhållande till de pensioner, som utgå enligt nyssnämnda reglementen. Utskottet vill erinra, att ifrågavarande äldre familjepensioner genom beslut av 1939 års lagtima riksdag (prop. nr 296), i den mån desamma understego 70 procent av jämförlig änkepension enligt 1936 års allmänna familjepensionsreglemente, förbättrades intill sistnämnda procenttal. Vidare vill utskottet erinra, att familjepensionernas nivå vid senaste pensionsregleringen år 1941 icke undergick någon förhöjning. På grund härav ligga de nyare och de nyaste familjepensionerna på i stort sett samma nivå. Huruvida och i vad mån förutsättningar för en reglering av de äldre familjepensionerna ändock må anses föreligga, är en fråga, som utskottet i detta sammanhang icke ansett sig böra ingå på, då denna frågas bedömande i första hand torde böra ankomma på Kungl. Maj:t.

Motioner vid 1945 års riksdag.

I motionerna I: 180 och II: 297 (likalydande), avseende efterlevande till befattningshavare och arbetare i statens tjänst, samt I: 181 och II: 298 (likalydande), avseende efterlevande till befattningshavare vid folkskolan, hemställes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag i syfte att ernå en förbättring av familjepensioner av äldre typ.

I motionerna belyses den ojämnhet, som alltjämt är rådande mellan äldre och nyare familjepensioner (nyaste pensioner finnas ej här[1]). Skillnaden mellan pensionsbeloppen är, såsom framgår av motionerna, betydande.

I särskilda yttranden över motionerna har *statskontoret* ansett sig icke kunna tillstyrka de i motionerna begärda utredningarna. Statskontoret har härvid hänvisat till att den år 1939 genomförda regleringen medfört en i många fall avsevärd förbättring av de äldre pensionerna samt att omläggningen i början av 1940-talet av familjepensioneringen — till skillnad mot den samtidigt genomförda tjänstepensionsregleringen — icke innebar någon reell höjning av pensionsförmånerna. Förslaget om en utredning i syfte att förbättra de äldre

[1] Att märka är emellertid, att å pensioner enligt 1941 och 1942 års familjepensionsreglementen utgår rörligt tillägg, medan å övriga pensioner utgår dyrtidstillägg eller procentuellt tillägg.

familjepensionerna efter folkskolornas ämneslärare (antalet dylika pensioner uppgår till inemot 1 500) avstyrkes i avgivet utlåtande jämväl av *statens pensionsanstalt.*

Utskottets yttrande.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, ha statsmakterna vad angår tjänstepensioner åren 1943 och 1944 beslutat vissa pensionsförbättringar i syfte att utjämna skillnaden mellan å ena sidan *nyaste pensioner,* grundade på de i anslutning till senaste löneregleringar för statsanställd personal m. fl. fastställda tjänstepensionsreglementena (allmänna tjänstepensionsreglementet, 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, folkskolans tjänstepensionsreglemente och tjänstepensionsreglementet för de högre kommunala skolorna) och å andra sidan övriga tjänstepensioner. Dessa senare pläga indelas i *nyare pensioner,* vilka ansluta sig till det vid början av 1920-talet införda statliga lönesystemet, samt *äldre pensioner,* vilka äro grundade på äldre s. k. oreglerade löner. Pensionsförbättringarnas omfattning har emellertid på olika sätt begränsats. Sålunda ha desamma förbehållits pensionstagare, vilka innehaft sådan anställning, som avses i de förenämnda nu gällande tjänstepensionsreglementena, men vilka på grund av tidigare avgång icke ägt övergå på dessa reglementen. Från pensionsförbättringarna ha i anslutning härtill undantagits ett flertal pensionstagargrupper (se sid. 6), bland vilka här må nämnas f. d. innehavare av icke statliga befattningar med pensionsrätt i statens pensionsanstalt, utom lärare vid folk- och småskolor, innehavare av s. k. riksdagspensioner, f. d. anställningshavare med pension enligt de i kungörelsen 585/1934 meddelade s. k. summariska pensionsbestämmelserna för arbetarpersonal i statens tjänst, f. d. arbetare vid statens järnvägsbyggnader och statens vattenfallsverks byggnadsavdelning med pension enligt kungörelsen 589/1918 samt f. d. befattningshavare, vilka i samband med beslutade organisationsförändringar inom statsförvaltningen beviljats förtidspension enligt särskilda grunder. — Huvudsakligen av statsfinansiella skäl ha vidare pensionsförbättringarna tillkommit endast pensionärer med lägre pensioner. Förbättringarna ha i princip utgjort sammanlagt för innehavare av nyare pension 200 kronor och för innehavare av äldre pension 300 kronor, vilka belopp endast beträffande de allra lägsta pensionerna (kvinnliga arbetare i pensionsgrupp 1) inneburit en uppräkning av pensionsförmånerna till den enligt de senast beslutade pensionsreglementena utgående pensionen. I intet fall ha de nyare pensionerna genom förbättringarna uppbringats till högre belopp än 3 735 kronor, motsvarande beloppet av nyare pension i lönegraden A 12 jämte pensionsförbättring (för kvinnliga tjänstemän A 13). För äldre pensioner har den sammanlagda förbättringen bestämts till två tredjedelar av skillnaden mellan 3 735 kronor och det gamla pensionsbeloppet, i princip dock högst 300 kronor.

De under åren 1943 och 1944 genomförda pensionsförbättringarna ha således i fråga om såväl belopp som omfattning endast tillgodosett de mest trängande behoven. Från pensionsförbättring ha sålunda uteslutits f. d. befattningshavare med pension i lönegrader över A 12 (A 13) ävensom åtskilliga pensionstagargrupper, som vid kvarstående i tjänst ej skulle ha blivit underkastade de nu gällande statliga avlöningsreglementena. De vidtagna förbättringarna kunna med hänsyn härtill i viss mån betecknas såsom provisorier. I åtskilliga vid innevarande års riksdag väckta motioner ha ock framförts krav på mera omfattande åtgärder för utjämnande av skillnaden mellan de nyaste samt de nyare och äldre pensionerna, liksom på att jämväl de i fjol uteslutna pensionstagargrupperna nu skulle komma i åtnjutande av pensionsförbättring.

Syftet med de i motionerna framställda yrkandena är enligt utskottets uppfattning värt beaktande. De nyare och äldre pensionerna understiga alltjämt — frånsett vissa av de lägsta pensionerna — motsvarande nyaste pensioner. Erinras må jämväl, att å pensionerna utgående tilläggsförmåner (dyrtidstillägg och rörligt tillägg) icke medföra full kompensation för den inträdda stegringen av levnadskostnaderna. Det måste framstå såsom förenligt med rättvisa och billighet, att en allmän reglering av ifrågavarande pensioner åvägabringas genom åtgärder, vilka, så långt detta är möjligt med hänsyn till det statsfinansiella läget, innefatta en mera definitiv lösning av pensionsfrågan för de pensionstagargrupper, som ej uppbära pensioner enligt de nyaste tjänstepensionsreglementena. Det synes därutöver vara angeläget, att de pensionärsgrupper, som uteslutits vid 1943 och 1944 års beslut, så vitt möjligt nu erhålla pensionsförbättring, detta så mycket hellre som dessa grupper inrymma ett jämförelsevis stort antal lägre pensioner.

Om utskottet sålunda finner en hela tjänstepensionsbeståndet omfattande pensionsreglering önskvärd, är utskottet likväl icke för närvarande berett att framlägga ett utformat förslag i sådan riktning. Ett dylikt förslag måste nämligen grundas på en ingående undersökning av pensionärsstockens storlek och sammansättning samt av de utgående pensionsbeloppen. Det statistiska material, på vilket 1943 års pensionsförbättring byggde och som låg till grund jämväl för 1944 års pensionsförbättring, hänförde sig till förhållandena under år 1942. Först efter ingående översyn av ifrågavarande material och sedan uppgifter beträffande de tidigare uteslutna pensionärsgrupperna införskaffats och bearbetats, blir det överhuvud taget möjligt att erhålla en fullständig överblick av förhållandena och en tillförlitlig grund för en kostnadskalkyl. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att i sådant avseende liksom även i fråga om ärendets fortsatta beredning vidtaga erforderliga åtgärder samt att låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag om en mera allmän reglering av de pensioner, som fastställts med utgångspunkt från tidigare gällande lönenivåer. Utskottet anser sig därför böra inskränka sig till att föreslå, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gör fram-

ställning i sådant syfte. Samtidigt vill utskottet uttala önskvärdheten av att utredningen bedrives med sådan skyndsamhet, att resultatet av densamma kan föreläggas riksdagen snarast möjligt, i vart fall senast vid nästkommande riksdag. I vidare mån än vad i det föregående anförts synas några riktlinjer för utredningen icke nu böra uppdragas. Utskottet har emellertid i detta sammanhang velat framhålla en del synpunkter i anledning av vissa av de väckta motionerna.

I fråga om sättet för åstadkommande av en mera allmän utjämning av pensionsnivåerna har i motionerna I: 178 och II: 295 samt I: 179 och II: 296 yrkats, att samtliga nyare och äldre pensioner skulle omräknas med hänsyn till lönen å C-ort enligt bestämmelserna i de närmast före den 1 juli 1939 gällande avlöningsreglementena. Såvitt utskottet kunnat finna, torde emellertid ett genomförande av enbart detta förslag icke komma att innebära en tillfredsställande lösning. Såsom närmare belysts å sid. 10 skulle en uppräkning av pensionerna på basis av C-ortslönerna ge till resultat ganska ojämna förbättringsbelopp. Medan pensionärer i mellangraderna skulle erhålla den största förhöjningen, skulle pensionärer i lägre grader, vilka blivit delaktiga av 1943 och 1944 års förbättringar, icke alls komma i åtnjutande av någon förhöjning eller få endast en jämförelsevis ringa sådan. Framhållas må vidare, att en omräkning med hänsyn till C-ortslön icke är möjlig, då det gäller de äldre pensionerna samt nyare pensioner till chefstjänstemän, enär dessa pensioner icke avvägts efter dyrortsgraderade löner. Med hänsyn härtill och då den blivande pensionsregleringen icke onödigtvis bör kompliceras, synes det tveksamt, huruvida den av motionärerna anvisade lösningen innebär en framkomlig väg. Förslaget torde emellertid böra undersökas jämsides med andra tänkbara alternativ. Självfallet böra härvid även möjligheterna att ernå en fullständig anpassning av de äldre och nyare pensionerna till nivån för de nyaste pensionerna komma under omprövning.

Det i motionerna I: 264 och II: 416 framställda yrkandet om en pensionsreglering för de från 1943 och 1944 års pensionsförbättringar undantagna pensionstagargrupperna synes främst avse dels de s. k. riksdagspensionerna, dels pensioner enligt de summariska arbetarpensionskungörelserna, dels ock pensioner enligt kungörelsen nr 859/1918 angående pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader och statens vattenfallsverks byggnadsavdelning. Vad de summariska pensionsbestämmelserna beträffar, må erinras, att utskottet i fjol övervägde att föreslå en förhöjning av de enligt dessa bestämmelser utgående pensionerna. Då man beträffande de *summariska arbetarpensionerna* icke kunde tala om några olika pensionsnivåer, i det att i de år 1942 utfärdade bestämmelserna icke vidtogs någon höjning av de tidigare gällande, år 1934 fastställda pensionsbeloppen, ansåg utskottet emellertid grund saknas för reglering av pensionerna i då förevarande sammanhang. Vid en framtida höjning av beloppen för nya pensioner av

här förevarande art borde emellertid enligt utskottets mening frågan om en reglering jämväl av redan beviljade pensioner upptagas till omprövning.

Utskottet delar den i sist omförmälda motioner uttalade uppfattningen, att frågan om en höjning av de summariska arbetarpensionerna snarast bör komma under förnyad prövning. Denna fråga kompliceras i viss mån därav, att de enligt 1942 års kungörelse utgående summariska pensionerna vid nuvarande indexläge äro lägre än motsvarande pensioner enligt 1934 års kungörelse. Detta sammanhänger med att å de förra pensionerna beräknas dyrtidstillägg å förhöjda underlag, medan å de senare utgår rörligt tillägg. Vidare måste vid en förhöjning av de summariska pensionerna beaktas, att desamma böra understiga motsvarande pensioner enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare med belopp, som kunna anses skäliga i betraktande av att pensionsavgifter icke erlagts. Nu berörda spörsmål synas lämpligen böra upptagas i sammanhang med den av utskottet ovan förordade utredningen om en allmän pensionsförbättring. Därvid synes jämväl böra övervägas en höjning av de pensioner, som enligt kungörelsen 859/1918 utgå till arbetare vid statens järnvägsbyggnader m. fl. och vilka äro jämställda med pensioner enligt de summariska bestämmelserna.

Vad härefter angår de s. k. *riksdagspensionerna,* ha dessa beträffande tjänstemän plägat avvägas med hänsyn till de pensionsunderlag, som före tillkomsten av de nyaste pensionsreglementena gällde för anställningshavare med i huvudsak jämförliga arbetsuppgifter, varvid pensionsbeloppen reducerats på grund av att pensionsavgifter ej erlagts, samt beträffande arbetarpersonal avvägts med hänsyn till de pensionsbelopp, som angivas i de summariska arbetarpensionsbestämmelserna. Frågan om en närmare anpassning av riksdagspensionerna efter de förhöjda pensionsunderlagen i 1941 års allmänna tjänstepensionsreglemente har tidigare varit föremål för övervägande inom finansdepartementet (jfr prop. 65/1942 och prop. 103/1943), men av olika skäl ha dessa överväganden icke lett till någon åtgärd. Enligt utskottets mening synes denna fråga nu icke längre böra undanskjutas. Utskottet förutsätter, att frågan av Kungl. Maj:t upptages till förnyat övervägande, så att de förhöjda pensionsbelopp, som må befinnas skäliga, kunna tillämpas vid beviljande av riksdagspensioner under nästkommande riksdag. Möjligheterna för en förbättring av de äldre riksdagspensionerna synas i samband härmed böra bli föremål för utredning.

Frånsett lärare vid folk- och småskolor samt lärare vid de högre kommunala skolorna, hava från delaktighet i 1943 och 1944 års pensionsförbättringar uteslutits samtliga f. d. innehavare av *icke-statliga befattningar med pensionsrätt i statens pensionsanstalt.* Den svårlösta frågan om en närmare anpassning till de statliga pensionsreglementena av bestämmelserna i reglementet för nämnda anstalt är för närvarande under utredning av särskilda sakkunniga (1944 års pensionsutredning). Först då resultatet av denna utredning föreligger, blir det möjligt att erhålla en utgångspunkt för bedö-

mande av frågan om en förbättring av redan utgående pensioner från anstalten. Det synes med hänsyn härtill vara av vikt, att utredningen bedrives med all möjlig skyndsamhet. Uteslutet är emellertid icke, att en närmare undersökning kan giva vid handen, att förutsättningar finnas för beredande av förbättring av vissa från anstalten utgående äldre pensioner i sådana fall, där nya högre pensionsunderlag nyligen blivit fastställda. Sålunda skulle måhända exempelvis de i motionen II: 287 avsedda *distriktsbarnmorskorna* kunna tillerkännas en pensionsförbättring, utan att resultatet av 1944 års pensionsutredning därför behöver föregripas. I detta sammanhang må erinras, att utskottet i sitt utlåtande nr 42 vid innevarande riksdag förutsatt, att 1944 års pensionsutredning vid prövning av frågan om en närmare anpassning av de från statens pensionsanstalt utgående s. k. *uppskjutna pensionerna* efter de för statliga befattningshavare i allmänhet gällande grunderna för beräknande av pensionsförmån vid förtidsavgång jämväl kommer att ägna uppmärksamhet åt spörsmålet beträffande redan avgångna befattningshavare.

Till de grupper av pensionstagare, som uteslutits vid 1943 och 1944 års pensionsregleringar, höra även f. d. anställningshavare, vilka i samband med olika omorganisationer beviljats *förtidspension enligt särskilda grunder.* En grupp av sådana pensionstagare utgöres av de *tvångspensionerade arbetare vid Karlskrona örlogsvarv,* beträffande vilka i motionen I: 57 hemställts om beviljande av pensionsförbättring. En annan grupp är viss *å indragningsstat vid domänverket överförd personal.* Utskottet vill erinra, att utskottet i sitt utlåtande nr 47 vid 1943 års riksdag uttalade som sin uppfattning, att en förhöjning av pensionerna till denna personal borde övervägas i samband med en blivande mera omfattande pensionsreglering. Enligt utskottets mening bör frågan om pensionsförbättring jämväl åt här ifrågavarande pensionsgrupper — liksom övriga i det föregående ej omförmälda, från 1943 och 1944 års pensionsförbättringar uteslutna grupper — upptagas till omprövning i samband med ovan förordade utredning.

I motionerna I: 180 och II: 297 samt I: 181 och II: 298 har framställning gjorts om utredning i syfte att ernå en förbättring av familjepensioner av äldre typ. Såsom statsutskottet i avgivet yttrande anfört, genomfördes år 1939 en reglering av dessa pensioner, varigenom desamma i förekommande fall uppbringades till omkring 70 procent av de förmåner, som skulle utgått vid tillämpning av de nu gällande familjepensionsreglementena (nyare pensioner). Med hänsyn till den skillnad i pensionsförmåner, som sålunda alltjämt är rådande mellan äldre och nyare familjepensioner, finner utskottet sig böra tillstyrka, att frågan om möjligheterna av ytterligare förbättring av de förstnämnda pensionerna göres till föremål för utredning genom Kungl. Maj:ts försorg. Denna utredning synes även böra omfatta understöd, som efter behovsprövning i enlighet med vissa *vid 1930 års riks-*

dag fastställda grunder av Kungl. Maj:t beviljats och alltjämt kunna beviljas efterlevande till anställningshavare i statens tjänst, ävensom familjepensioner, vilka beviljats eller komma att beviljas genom särskilda beslut av riksdagen *(riksdagspensioner)*. Ifrågavarande understöd och pensioner ökades icke i samband med förenämnda vid 1939 års riksdag beslutade pensionsreglering. Utredningen rörande familjepensionernas förbättring synes lämpligen böra anknyta till den ovan förordade utredningen beträffande vissa tjänstepensioner. Utskottet vill uttala den förhoppningen, att utredningen om familjepensionerna skall kunna slutföras jämsides med eller, om detta icke låter sig göra, snarast möjligt efter tjänstepensionsutredningens slutförande.

Såsom redan framhållits, kunna de enligt äldre bestämmelser utgående pensionerna indelas i två huvudgrupper, äldre och nyare pensioner. Under det att de nyare pensionerna äro enhetligt avvägda efter lönegrader respektive pensionsgrupper, utgå de äldre pensionerna med i hög grad skiftande belopp till f. d. innehavare av numera i löne- och pensionshänseende likställda befattningar. Huvudsakligen sammanhänger detta med den successiva höjningen av löne- och pensionsnivån. I icke obetydlig omfattning kunna emellertid skiljaktigheterna i pensionsförmånerna hänföras till olikheter i de stadganden, som reglerat pensionsbeloppens bestämmande. Till följd härav ha betydande ojämnheter uppkommit i fråga om pensionsbeloppens storlek. Genom förekomsten av ett stort antal äldre pensionsbestämmelser — lagar, reglementen, kassapensionsbestämmelser samt löne- och pensionsföreskrifter av olika slag — till vilka hänsyn i viss omfattning alltjämt måste tagas och vilka inrymma sinsemellan olikartade bestämmelser, vidlådes dessutom pensionslagstiftningen för närvarande av oöverskådlighet och bristande enhetlighet, vilket bidrager till att försvåra tillämpningen av pensionsbestämmelserna. Med hänsyn till nu angivna förhållanden synes det önskvärt, att i samband med den av utskottet ovan förordade tjänste- och familjepensionsutredningen jämväl undersökes, huruvida en sammanfattning och förenkling av de bestämmelser, som gälla för äldre och nyare pensioner, må kunna åstadkommas.

Vare sig en dylik huvudsakligen författningsmässig omläggning kommer till stånd eller icke, torde möjligheten av en avveckling av de gamla dyrtidstilläggsgrunderna böra övervägas i samband med den av utskottet ovan förordade pensionsförbättringen. I stället för dyrtidstillägg (procentuellt tilllägg) skulle härvid i fortsättningen utgå rörligt tillägg enligt de i de nyaste pensionsreglementena meddelade bestämmelserna. Ett beslut i sådan riktning skulle avsevärt förenkla tillämpningen på området.

Jämväl den vid början av 1940-talet tillkomna och därefter vid upprepade tillfällen kompletterade pensionslagstiftningen kan betecknas såsom svåröverskådlig, trots att densamma måste anses innebära ett stort framsteg i

fråga om systematisering. Detta förhållande förklaras väsentligen därav, att statsförvaltningens alltmer komplicerade struktur med dess mångfald förvaltningsgrenar framtvungit olikartade pensioneringsregler för personal tillhörande skilda områden av statsverksamheten. Vidare ha strävandena att åstadkomma en så rättvis avvägning av förmånerna som möjligt mellan olika pensionstagargrupper jämte önskemålet att hålla pensionskostnaderna nere givit upphov till en mängd detaljföreskrifter och begränsningsregler. På grund av det anförda framstår det såsom önskvärt, att en allmän översyn av de nyaste pensionsbestämmelserna komer till stånd i syfte att såvitt möjligt ernå mera enkla och lättillämpliga regler än vad för närvarande är fallet. Även om härvid hänsynen till kostnaderna måste medföra en given begränsning, då det gäller att ernå mera enhetliga regler, torde oöverkomliga hinder icke behöva möta mot en förenkling inom vissa gränser av pensioneringsbestämmelserna. En dylik översyn lärer, enligt vad utskottet under hand inhämtat, icke kunna igångsättas inom den närmaste framtiden. I första hand bör nämligen den av utskottet i det föregående förordade utredningen rörande pensionsförbättring för de äldre pensionstagarna fullföljas. För närvarande pågå dessutom vissa pensionsutredningar, vilkas slutförande ej heller bör fördröjas av en allmän teknisk överarbetning av pensionsbestämmelserna. Emellertid vill utskottet uttala den förhoppningen, att det ändock skall visa sig möjligt att inom rimlig tid underkasta pensionslagstiftningen den översyn, som betingas av önskemålet om ökad rationalisering och förenkling av bestämmelserna på förevarande område.

Åberopande det anförda får utskottet hemställa,

1) att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i anslutning till vad utskottet ovan anfört låta verkställa *dels* skyndsam utredning angående allmän reglering av tjänste- och familjepensioner, som utgå enligt andra grunder än de vid 1941—1943 års riksdagar fastställda, *dels ock* en allmän översyn av gällande pensionsbestämmelser i syfte att ernå större enkelhet och överskådlighet, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen och översynen kunna föranleda, vad beträffar utredningen senast vid 1946 års riksdag; samt

2) att förevarande motioner I: 178 och II: 295, I: 179 och II: 296, II: 294, I: 264 och II: 416, I: 57 samt II: 287 ävensom I: 180 och II: 297 samt I: 181 och II: 298 må anses besvarade med vad utskottet ovan anfört och hemställt.

Stockholm den 8 juni 1945.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Åkerberg, Sandström, Sundvik, Friggeråker, Leander, Edin, Löfgren* och *Petersson* i Karlskrona;

från andra kammaren: herrar *Svedman*, Paulsen*, Andersson* i Munkaljungby, *Eriksson* i Sandby, *Johnsson* i Kastanjegården*, *Sundberg, Persson* i Norrby och *Fagerholm.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Andersson* i Munkaljungby och *Eriksson* i Sandby, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande innehåll:

»Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, ha statsmakterna åren 1943 och 1944 beslutat vissa pensionsförbättringar, såväl i vad rör nyare som äldre tjänstepensioner. Förbättringarna, vilka huvudsakligen av statsfinansiella skäl förbehållits pensionärer med lägre pensioner, ha i princip utgjort sammanlagt för innehavare av nyare pension 200 kronor och för innehavare av äldre pension 300 kronor samt begränsats till pensioner, som uppgå till högst 3 735 kronor. I motionerna I: 178 och II: 295, I: 179 och II: 296 samt II: 294 påyrkas nu en allmän pensionsreglering omfattande samtliga nyare och äldre pensioner. Enligt utskottets mening bör emellertid den behovsprövning, som kommit till uttryck i de vid 1943 och 1944 års riksdagar genomförda pensionsregleringarna, alltjämt vara vägledande vid frågans bedömande. En ytterligare förbättring av ifrågavarande pensioner finner utskottet sig således icke nu kunna förorda. På grund härav avstyrker utskottet den av motionärerna begärda utredningen, i vad gäller dessa pensioner.

I motionerna I: 264 och II: 416 ha framställts yrkanden om en utredning rörande pensionsreglering för de från 1943 och 1944 års pensionsförbättringar undantagna pensionstagargrupperna (se s. 6). Till dessa grupper höra bl. a. dels de s. k. riksdagspensionerna, dels pensioner enligt de summariska arbetarpensionskungörelserna, dels ock pensioner enligt kungörelsen nr 859/1918 angående pensionering av förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader och statens vattenfallsverks byggnadsavdelning. Utskottet delar till fullo motionärernas uppfattning, att en förbättring av ifrågavarande pensioner måste anses som behjärtansvärd med hänsyn till att desamma i allmänhet äro jämförelsevis låga. På grund härav tillstyrker utskottet, att en utredning i det av motionärerna angivna syftet kommer till stånd. Denna utredning bör jämväl omfatta övriga vid de tidigare pensionsförbättringarna uteslutna pensioner, som uppgå till högst 3 735 kronor. I enlighet härmed bör frågan om pensionsförbättring åt de i motionerna II: 287 och I: 57 avsedda pensionstagargrupperna,

nämligen vissa distriktsbarnmorskor samt tvångspensionerade arbetare vid Karlskrona örlogsvarv, inbegripas i den ovan förordade utredningen.

I motionerna I: 180 och II: 297 samt I: 181 och II: 298 har framställning gjorts om utredning i syfte att ernå en förbättring av familjepensioner av äldre typ. Såsom statskontoret anfört, genomfördes år 1939 en reglering av dessa pensioner, varigenom desamma i förekommande fall uppbringades till omkring 70 procent av de förmåner, som skulle utgått vid tillämpning av de nu gällande familjepensionsreglementena. Med hänsyn till den skillnad i pensionsförmåner, som sålunda alltjämt är rådande mellan äldre och nyare familjepensioner, finner sig utskottet böra tillstyrka, att frågan om möjligheterna av ytterligare förbättring av de äldre familjepensioner, där behovet av en sådan förbättring är mest framträdande, göres till föremål för utredning genom Kungl. Maj:ts försorg.

I samband med behandlingen av förevarande pensionsfrågor har inom utskottet uttalats önskvärdheten av en allmän översyn av hela det statliga pensionsväsendet i syfte att skapa större likställighet och mera enkla och lättillämpliga regler än vad nu är fallet. En sådan översyn lärer, enligt vad utskottet under hand inhämtat, icke kunna igångsättas inom den närmaste framtiden. Utskottet har därför icke ansett sig nu böra framlägga förslag härom. Intill dess en sådan utredning kan komma till stånd, böra enligt utskottets uppfattning statsmakternas strävanden liksom hittills främst taga sikte på att genomföra sådana förbättringar av de äldre pensionerna, som avse att avhjälpa de mest trängande behoven.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

1) att riksdagen, i anledning av förevarande motioner I: 264 och II: 416 samt I: 57 och II: 287 ävensom I: 180 och II: 297 samt I: 181 och II: 298, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i anslutning till vad utskottet ovan anfört låta verkställa utredning angående omreglering av *dels* vissa vid 1943 och 1944 års pensionsförbättringar undantagna tjänstepensioner, *dels ock* vissa äldre familjepensioner; samt

2) att förevarande motioner I: 178 och II: 295, I: 179 och II: 296 och II: 294 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Centraltryckeriet. Esselte ab. Stockholm 1945
542214